

Η ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΥ ΒΙΟΓΡΑΦΟΥ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ ΣΤΕΡΕΙΤΑΙ «ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ»!

Οί δραματικές έναλλαγές, πού τροφοδοτοῦν τὰ ἐνδιαφέροντα ἀναγνώσματα, ὑπῆρχαν στὴν ζωὴ τῶν «ἄλλων», πού αὐτὸς μὲ τόσην ἐπιτυχία βιογραφοῦσε. Τὰ πάθη καὶ οἱ συγκρούσεις ἔλειπαν ἀπὸ τὴν δική του ζωή.

Ο ΤΑΝ, τὸν περασμένο Ὀκτώβρη, ὁ Ἄντρέ Μωρουά ἦταν νεκρός, ἐκεῖνοι πού θέλησαν νὰ γράψουν γιὰ τὴν ζωὴ του βρέθηκαν σὲ μιὰ πραγματικὴ δυσκολία. Ἡ βιογραφία τοῦ μεγαλύτερου βιογράφου τῆς ἐποχῆς μας δὲν εἶχε «γεγονότα», δηλαδή τίς δραματικὲς ἐκείνες έναλλαγές πού τροφοδοτοῦν ἕνα ἐνδιαφέρον ἀνάγνωσμα. Τὴν ἴδια δυσκολία θ' ἀντιμετωπίσουν ἀσφαλῶς καὶ οἱ βιογράφοι πού θὰ προσπαθήσουν στὸ μέλλον νὰ συν-

θέσουν τὸ μυθιστόρημα τῆς ζωῆς του. Καὶ θὰ σκεφθοῦν μὲ κάποια μελαγχολία: «Μὰ ξεοδεύτηκε τόσο πολὺ μὲ τὴν ζωὴ τῶν ἄλλων...».

Ὁ μῦθος τῆς ζωῆς του εἶναι, ὡστόσο, ἀπὸ τοὺς πιὸ σκληροὺς μέσα στὴν ἀπλότητά τους. Μιὰ συστηματικὴ κι' ἀδιάκοπη ἐργασία πού συνεχίσθηκε σταθερὰ ὡς τὰ 82 του χρόνια, χωρὶς ἐντυπωσιακὰ ἐξωτερικὰ γεγονότα, συγκρούσεις, μεταπτώσεις, ἐκρήξεις καὶ φανατισμούς. Μετέθεσε τίς δραματικὲς καταστάσεις

στις ζωές εκείνων που βιογραφοῦσε, ζούσε σ' αὐτὲς τὰ πάθη καὶ τίς συγκρούσεις που ἔλειπαν ἀπὸ τῆ δικῆ του ζωῆ.

Αὐτὸς περνοῦσε ἀθόρυβες καὶ γαλήνιες ἡμέρες στὸ ἤσυχο Νεγύ, στὴν δυτικὴ ἄκρη τοῦ Παρισιοῦ, ἀπασχολημένος πάντοτε μὲ τὸ καινούργιο βιβλίον που τελείωνε. Ἦταν ὁ λαμπρὸς συγγραφέας που κράτησε πάντοτε τὸ μέτρο τοῦ κλασικοῦ στὴ ζωῆ καὶ στὸ ἔργο του καὶ διατήρησε τὴν ποιότητα, τὴν κυριαρχία, τὸ χιοῦμορ καὶ τὴν κομψότητα τοῦ ἀνθρώπου που θεᾶται τὸν τωρινὸ καὶ τοὺς περασμένους κόσμους μὲ τὸ χαμόγελο που χαρίζει ἢ βαθεῖα γνώση τῶν ἀνθρωπίνων.

Ἐνας συγγραφέας μὲ τόση ἐπιπεία δὲν μπορούσε νὰ μὴν ἔχη συνείδηση τῆς δικῆς του ζωῆς. Ὁ ἴδιος γράφει:

«Βιογράφια ἀπλῆ, χωρὶς περιπλοκές, λένε γιὰ μένα τὰ ἐγχειρίδια τῆς ἱστορίας τῆς λογοτεχνίας. Ἄν, ὅμως, ὅσοι τὸ ἰσχυρίζονται, εἶχαν ζήσει αὐτὴ τὴν ζωῆ, θὰ ἤξεραν ὅτι κάτω ἀπὸ τὴν φαινομενικὰ ἀκύμαντῆ ὄψη τῆς, ὑπῆρξε συχνὰ ὀδυνηρὴ καὶ ὅτι μόνο μιὰ σιωπηλὴ καὶ ἀκλόνητῆ θέληση μοῦ ἐπέτρεψε νὰ διαβῶ τίς ἐρημικὲς περιοχὲς τῆς».

Οἱ Ἐρτζόγκ ἦταν Ἀλσατοὶ καὶ ζούσαν στὸ Μπισβιλιέρ. Ἐνὰ σχετικὰ μέτριον ἐργοστάσιον ὕφαντουργίας ἔδινε σ' αὐτὴ τὴν οἰκογένειαν τῶν Ἰσραηλιτῶν τὴν οἰκονομικὴ ἀνεση καὶ μιὰ κοινωνικὴ θέση στὴν ἐπαρχιακὴ ζωῆ τῆς Ἀλσατίας. Ἄλλὰ τὸ 1871 φόρτωσαν τὰ ὑπάρχοντά τους καὶ ἐγκαταστάθηκαν στὸ Ἐλμπέφ, κοντὰ στὴν Ρουάν. Δὲν ἤθελαν νὰ ζήσουν κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸ τῶν Πρώσων. Στὸ Ἐλμπέφ μετέφεραν καὶ τὴν οἰκογενειακὴ τους ἐπιχείρηση, που ἄρχισε σύντομα νὰ ἀποδίδῃ καὶ νὰ προσφέρῃ στοὺς Ἐρτζόγκ τὰ πολλαπλὰ ὀφέλη τῆς. Ἐκεῖ, στὶς 26 Ἰουλίου 1885, γεννήθηκε ὁ Ἐμίλ. Ἡ οἰκογένεια ἀτάθηκε πάλι, τὸ ἐργοστάσιον δούλευε καλὰ

καὶ ὁ μικρὸς Ἐμίλ, ἕνα ἀσθενικὸ ἀγόρι, ἄρχισε νὰ φοιτᾷ στὸ Λύκειον Κορνέιγ στὴν Ρουάν.

Στὰ ἔξη χρόνια του τὸν εἶχαν ὑποχρεώσει νὰ φορᾷ ἕνα σιδερένιον ὀρθοπεδικὸ κορσέ, ἀλλὰ στὰ δώδεκα κατώρθωσε νὰ τὸν πετάξῃ καὶ νὰ εἶναι μάλιστα ἕνα ζωηρὸ ἀθλητικὸ παιδί. Τὸ ἀγόρι εἶχε ἀκαμπτὴ θέληση. Ἄν καὶ βρέθηκε σὲ ξένο καὶ μάλιστα ἐχθρικὸ περιβάλλον — ἡ ὑπόθεση Ντρέφους ἦταν στὸ κορύφωμά της κι' αὐτὸς, ἕνας Ἑβραῖος — ὁ «ξένος» αὐτὸς ἦταν πρῶτος στὴν τάξη του. Στὰ δεκαεπτὰ του, τὸν Ἰούνιον τοῦ 1902, τελείωσε μὲ λαμπρὲς ἐπιδόσεις τὸ Λύκειον καὶ πῆρε τὸ πρῶτον βραβεῖον φιλοσοφίας στὸν διαγωνισμὸ που ἔγινε τότε, ὅπως κάθε χρόνο, μεταξὺ τῶν τελειοφοίτων ὅλης τῆς Γαλλίας. Καθηγητῆς του ἦταν ὁ Ἐμίλ Σαρτιέ, που ἀργότερα θὰ γίνῃ ὀνομαστός φιλόσοφος μὲ τὸ ὄνομα Ἀλαίν.

Ὁ Ἀλαίν συμβουλεύει τὸν νεαρὸ Ἐμίλ νὰ γνωρίσῃ πρῶτα τὴ ζωῆ καὶ ὕστερα νὰ γράψῃ, ἀκολουθώντας τὸν δρόμον τοῦ Μπαλζάκ καὶ τοῦ Σταντάλ. Καὶ κυρίως ν' ἀποφύγῃ τοὺς φιλολογικοὺς κύκλους τῶν παρισινῶν καφενειῶν μὲ τοὺς δῆθεν ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων, που μιλοῦν ἀδιάκοπα γιὰ λογοτεχνία χωρὶς νὰ ἔχουν γράψῃ μιση γραμμὴ. «Ἐπιβληθῆτε μὲ τὸ ἔργο σας, εἴστε ἄξιος καλύτερας τύχης», τοῦ τόνισε ὁ Ἀλαίν.

Καὶ ὁ Ἐμίλ Ἐρτζόγκ, ὁ ἐπιμελῆς μαθητῆς μὲ τὴν ἀκατάβλητῃ θέληση, ἄκουσε καὶ ἐξετέλεσε ὀλόκληρῃ τὴν συμβουλὴν τοῦ καθηγητῆ του.

Γύρισε στὸ οἰκογενειακὸν ἐργοστάσιον τοῦ πατέρα καὶ τοῦ θείου του. Ἐκεῖ γνώρισε ἀπὸ κοντὰ τὴ ζωῆ, τίς προσπάθειες, τίς ἀπογοητεύσεις, τὸ καθημερινὸν κυνήγι τῆς μικρῆς εὐτυχίας, τοὺς ἐνθουσιασμοὺς καὶ τίς ἀποτυχίας, τὸν χαρακτῆρα πολλῶν ἀνθρώπων. Ἀργότερα, στὸ μυθιστόρημά του «Μπερνάρ

Κεναί» θά περιγράψη τούς αύστη-
ρους καί άσκητικούς Έρτζόγκ τής
βίκογενείας του.

Τό 1912, ό Έμιλ παντρεύεται μιá
ώραιότατη, ξανθιά Πολωνίδα, τήν
Ζανίν - Μαρι ντέ Σύμκιεβιτς. Ή-
ταν τό άποτέλεσμα ένός ρομαντικού
είδυλλίου. Ό νέος βιομήχανος έβή-
κε τήν εύτυχία. Σέ δυό χρόνια θά
γεννηθῆ τό πρώτο άπό τά τρία τους
παιδιά, ή Μισέλ.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ, πού άναστάτω-
σε τότε τόν κόσμο, παρέσυρε
στήν θύελλα καί τόν Έμιλ
Έρτζόγκ. Βρίσκεται σύνδεσμος -
διερμηνέας σ' ένα σύνταγμα Σκω-
τσέζων. Τά τέλεια άγγλικά του τόν
βοηθοῦν νά γνωριστῆ καλά μέ τούς
ιδιόρρυθμους Βρετανούς άξιωματι-
κούς πού είχαν ύπηρετήσει στίς Ίν-
δίες καί στήν Άφρική. Μεταξύ αυ-
τῶν είναι κι' ένας άμίλητος συντα-
γματάρχης, πού άδιαφορεῖ γιά τίς
θόμβες πού σκάνε γύρω του. Ή συμ-
περιφορά του έντυπωσιάζει τόν νεα-
ρό διερμηνέα. Αρχίζει νά κρατά
σημειώσεις καί όταν ό πόλεμος κον-
τεύη νά τελειώση, ένα βιβλίο είναι
κιάλας έτοιμο. Ένα βιβλίο μέ όξύ-
τατη παρατήρηση, χιούμορ καί πυ-
κνό διαυγέστατο ύφος. Ό διερμη-
νέας σκέφτεται νά τό έκδώση καί
παραδίδει τά χειρόγραφα στόν νέο
τολμηρό έκδότη Μπερνάρ Γκρασσέ.
Είναι ό ίδιος πού «άνακάλυψε» τόν
Προύστ, τόν Ζιρωντού, τόν Μωριάκ,
τόν Μοντερλάν καί άλλους.

Καί τό 1918, ένα νέο βιβλίο μέ
τόν τίτλο «Οί σιωπές του συνταγμα-
τάρχη Μπράμπλ» έμφανίζεται στίς
προθήκες τῶν βιβλιοπωλείων. Συγ-
γραφέας, ένα άγνωστο όνομα: Άν-
τρέ Μωρουά. Είναι τό ψευδώνυμο
του πρώην διερμηνέα, πού έχει γυ-
ρίσει πιά στό έργοστάσιο ύφαντουρ-
γίας του Έλμπέφ.

Τό βιβλίο όμως αυτό δέν τόν ά-
φησε νά μείνη πολύ εκεί. Ή τερά-
στια έπιτυχία του βιβλίου, άνοίγει
τόν δρόμο γιά μιá ριζική άλλαγή

στή ζωή του. Ό Άνατόλ Φράνς, ό
Κλεμανσώ, ό Κίπλινγκ ζητοῦν νά
τόν γνωρίσουν καί ό έκδότης έτοι-
μάζει δεύτερη έκδοση. Ό Άντρέ
Μωρουά είναι πιά ένα όνομα διά-
σημο. Τί σημαίνει Μωρουά; Είναι,
άπλούστατα, τό όνομα του χωριού
πού είχε στρατοπεδεύσει ή μονάδα
του Έκει γεννήθηκε ένας συγγρα-
φέας.

Αίτίες τής έπιτυχίας: Έκτός άπό
τίς άρετές τής γραφής, οί Άγγλοι,
πού περιγράφει ό Μωρουά, δέν ήταν
πιά οί «προαιώνιοι» έχθροί τῶν Γάλ-
λων. Αυτό είχε γίνει πιά κοινή συ-
νειδηση στά χρόνια του πολέμου. Ό
Μωρουά τήν εξέφρασε κι' έδωσε
Άγγλους μέ ανθρώπινη συμπαθή
μορφή, άρετές, χαριτωμένες ιδιορ-
ρυθμίες καί κάποιο μεγαλειό.

Μετά τόν «Μπράμπλ» ό γνωστός
πιά Μωρουά γράφει πολλά βιβλία
καί ή φήμη του άπλώνεται στήν
Γαλλία καί σέ όλο τόν κόσμο. Δέν
άνηκε ποτέ σέ «σχολή», δέν σύμμε-
τείχε σέ κανένα κίνημα άνανεωτι-
κής πρωτοπορίας, ούτε ως πρὸς τήν
μορφή, ούτε ως πρὸς τίς ιδέες. Μέ-
νει ό κλασικός, ό καθαρογράφος,
ό διαυγής, ό εύσυνείδητος έρευνη-
τής τῶν αρχείων.

Ό Γκρασσέ θγάζει, εκείνη τήν έ-
ποχή, τόν Ζιντ, τόν Μαρτέν ντὺ
Γκάρ, τόν Σλουμπερζέ καί άλλους.
Ό Μωρουά είναι πάντοτε ό έπιμε-
λής μαθητής πού, χωρίς έξάρσεις
καί παραξενιές, παραδίδει πάντοτε
καθαρά καί τελειωμένα γραπτά.
Καλύπτουν πολλούς τομείς, άπό τό
μυθιστόρημα, τό δοκίμιο ως τήν Ι-
στορία. Ή έπιτυχία του όμως θά
στηριχθῆ περισσότερο στίς βιογρα-
φίες καί στό είδος αυτό θά άφιε-
ρώση τό μεγαλύτερο μέρος του έρ-
γου του.

Η ΠΙΟ σκληρή «έρημική περιο-
χή» τής ζωής του ήρθε μέ
τόν θάνατο τής όμορφης Ζα-
νίν, πού χάθηκε άπό ξαφνική άρρώ-
στια, μόλις 31 χρόνων. Ό Μωρουά

έμεινε μόνος στο άμεριμνο και «τρελλό» μεταπολεμικό Παρίσι.

Σέ δυό δμως χρόνια, τὸ 1926, ἡ καλὴ μοῖρα τοῦ ξαναχτύπησε τὴν πόρτα. Ἦρθε μὲ τὴν μορφή τῆς Σιμόν ντέ Καγιαθὲ, πού ἔμεινε ἡ γυναίκα τῆς ζωῆς του. Παντρεύτηκαν καὶ ἡ Σιμόν στάθηκε δίπλα του, πολύτιμη συνεργάτις, βοηθὸς στὶς ἔρευνες, γραμματεὺς, νοικοκυρά, ὁ ἄνθρωπος πού παραστάθηκε δίπλα του σ' ὅλη του τὴ ζωῆ.

Ἡ Σιμόν, «ὄνειροπόλα, θαγκνε-ρική, ἐρωτευμένη μὲ τὴν ποίηση», εἶναι τὸ πρόσωπο πού ἐνέπνευσε στὸν Μαρσέλ Προυστ τὴν Μαμζὲλ ντέ Σαίν Λού. Μιά στενὴ φιλία συνέδεε τὸν Προυστ μὲ τὴν οἰκογένεια Καγιαθὲ καὶ ἡ γιαγιά τῆς Σιμόν ὑπῆρξε φίλη τοῦ Ἀνατόλ Φράνς.

Χρόνια ὀλόκληρα, ἡ Σιμόν ζῆ δίπλα του τὴν ἀκύμαντὴ ζωὴ τοῦ ἀδιάκοπου μόχθου, τῆς ἀτέλειωτης προσπάθειας τοῦ πολυγράφου συγγραφέα. Ἐμπνέει, συμβουλεύει, ξαναγράφει, συλλέγει ὑλικό, δακτυλογραφεῖ, ἀποδελτιώνει βιβλιοθήκες ὀλόκληρες, ρυθμίζει ἀθόρυβα τὴν ζωὴ τοῦ σπιτιοῦ.

Στὴν περίοδο αὐτὴν γράφονται τὰ «Κλίματα» (ἀναφορὰ στὴν χαμένη Ζανίν), ἡ «Οἰκογενειακὴ συνάθροιση» καὶ οἱ βιογραφίες τοῦ Σέλ-λεῦ, τοῦ Ντίκενς, τοῦ Μπάυρον, τοῦ Ντισραέλι, τοῦ Βολταίρου, ἡ «Ἱστορία τῆς Ἀγγλίας» καὶ πολλὰ ἄλλα. Τὸ 1938, ὁ Μωρουά γίνεται δεκτὸς στὴν Γαλλικὴ Ἀκαδημία.

Στὸν δεύτερο πόλεμο, ὁ Μωρουά φεύγει γιὰ τὶς Ἠνωμένες Πολιτείες. Τὸ σπίτι του, στὸ Νεγύ, λεηλατεῖται ἀπὸ τὰ στρατεύματα κατοχῆς. Ἡ βιβλιοθήκη, τὰ ἔργα Τέχνης, τὰ

προσωπικά του ἀντικείμενα, χάθη-καν. Ὁ συγγραφέας ἀναπτύσσει μεγάλη δραστηριότητα στὴν Ἀμερικὴ μὲ διαλέξεις, ὁμιλίες, ἐκστρατεία ὑπὲρ τῆς κατεχομένης Γαλλίας καὶ γιὰ τὴν νίκη. Οἱ ὑπηρεσίες τοῦ Μωρουά πρὸς τὴν πατρίδα του, σ' αὐτὴ τὴν περίοδο, ἦταν πολύτιμες καὶ ἐκτιμῆθηκαν ἀπὸ ὅλους.

Μὲ τὴν εἰρήνη ξαναγυρίζει στὸ Παρίσι καὶ ἀρχίζει τὴν ἀνασυγκρότηση τοῦ σπιτιοῦ του στὸ Νεγύ. Ἡ Σιμόν εἶναι πάλι ὁ ἄξιος παραστάτης. Στὴν περίοδο αὐτὴν, ὁ Μωρουά ἀρχίζει νὰ γράφῃ τὶς μεγάλες βιογραφίες γιὰ τὸν Προυστ, τὴν Γεωργία Σάνδη, τὸν Οὐγκώ, τοὺς Δουμᾶ καὶ γιὰ τὸν ἄνθρωπο πού λάτρεψε στὴ ζωὴ του καὶ ἦταν γι' αὐτὸν ἕνας θεὸς ἐπὶ τῆς γῆς: τὸν Μπαλζάκ.

Τελευταῖο ἔργο του ἦταν τὸ «Ἀνοιχτὸ γράμμα σ' ἕνα νέο», πού κυκλοφόρησε τὸ 1965 καὶ ἀποτελέσει μεγάλη ἐκδοτικὴ ἐπιτυχία. Λίγο πρὶν πεθάνῃ τελείωσε τὰ «Ἀπομνημονεύματά» του. Κι' ὅταν ἐπρόκειτο νὰ εἰσαχθῆ στὴν κλινικὴ, ἀπ' ὅπου καὶ βγῆκε νεκρὸς, πρόσθεσε στὸν πρόλογο: «Δὲν ξέρει κανεὶς τί γίνεται...».

Ἡ ζωὴ του τελείωσε χωρὶς ἀπρόοπτα, διαμάχες, ἀναστατώσεις καὶ περιπέτειες. Κύλισε ὁμαλά, καθαρά, ἔντιμα. Αὐτὸ πού σημειώνει στὸν πρόλογο τῆς βιογραφίας τοῦ Οὐγκώ, ἰσχύει καὶ γιὰ τὸν ἴδιον:

«Μὲ δυὸ λόγια ἔγραψα μιὰ ζωὴ, τίποτα περισσότερο, τίποτα λιγώτερο, προσπαθώντας νὰ μὴν ξεχνῶ ποτέ ὅτι στὴ ζωὴ ἐνὸς ποιητῆ, τὸ ἔργο κρατεῖ τὴν ἴδια θέση μὲ τὸ περιστατικό».